

VORMSI ØORMSÖ

Kahro ja Anneli Tall. Foto: Kamilla-Katariina Truverk

DOKTOR

Tervitused perearstikeskusest

KAHRO TALL,
neurokirurg

Juba mõnda aega olen toime-
tanud saare inimeste tervise
parandamise tähe all Vormsi pere-
arsti keskuses. Alguse sai see lugu
tänu dr Kaia Varblasele, kes kutsus
mind ühel kevadel tegema liiges-
haigetele saare inimestele valu- ja
põletikku alandavaid liigesesüste,
et alustada valuvabalt peenrahoo-
aega.

See oli tore pakkumine ja töö
Hullo perearstikeskuses saigi al-
guse. Pereõde Adaga klappis meil
kohe kenasti. Tema töökus, eluröö-
mus olek ja positiivsus on lihtsalt
super! Vastuvõttudel täiendame ja
aitame teineteist oma oskuste ja
kogemustega ladusalt.

Oe töö on tänapäeval eraldi eri-
ala ja arsti jaoks on õde juba ammu
võrdne partner ning mitte alluv ja
kasutäitja.

Mulle hakkas kohe meeldima
see, et saare vastuvõtul on inimes-
tega suhtlemine palju vahetum kui
ametlikus haigla kabinetis. Siin on
igäihe jaoks aega just niipalju kui
tarvis, mitte nii nagu graafik ette
näeb. Usun, et inimesi lähemalt
tundma õppides on ka arstitöös
rohkem sisu ning raviotsused saa-
vad paremad.

Algul sai perearstikabinetis vas-
tuvõtte tehtud puhtast röömust ja
soovist oma osa anda saare kogu-
konnale, kes kohe alguses mu
peret nii soojalt vastu võttis. Aja-
pikku üha enam aga sai hakatud
nõustama ja aitama inimesi muude
tervisehäädade osas, mistõttu aasta
tagasi andsime dr Madis Tiigiga
asjale ametliku käigu ning sel-
lest ajast peale olen ma saarel ka

ametlikult töö kui perearsti asen-
dusarst. Minu eriala on tegelikult
neurokirurgia, mida ma jätkan
Haapsalus Läänemaa Haiglas ning
eeskätt kätkeb see selgroo närvide-
ga seonduvate vaevuste, kroonilise
valu, kui ka muude närvisüsteemi
häirete ravimist.

Haapsalus on mul palju häid
kolleege ning nende lahke abiga
oleme saanud parendada saare in-
imeste tervise probleeme, millede
osas teadmised on mul kesisemad.
Inimeste haigustest kõike teada on
nii ehk naa pea võimatu ja kolleegi-
dega suhtlemine ning üheskoos pa-
rimate lahenduste leidmine, tagab
parima tulemuse.

Haiguste ravimises on ammu
teada aga vähe teavitatud tõ-
sias, et hea tervise tagab inimese-
le eeskätt Tema enda käitumine,
harjumused, suhted lähedastega
ning ümbritsev keskkond, siis alles
tuleb meditsiini osa. Vormsi saar
on minu arvates üks Eesti tervis-
likumaid piirkondi, siin on puhas
loodus, vesi ja õhk. Lisaks külluses
vaikust, rahu ja närve kosutavalt
aeglases tempos aja kulgemist.
Teine suur eelis on siin sõbralikud
kogukonna suhted, mis tagavad
selle, et inimene saab ennast siin
turvaliselt tunda ja teab et Ta ei jää
hätta, kui miskit Temaga juhtub.
See on suur väärtus ja vajab väga
hoidmist, väärtustamist ja ka kas-
vatamist. Üksindus on väga suur
stressi ja depressiooni põhjustaja
ja kerge tulema nii seoses haiguste
kui ka vanusega. Siis tihtipeale loo-
detakse abi riigilt ja meditsiinilt,
ehkki peamine mis aitab ja toimib
jätkusuutlikult on ümbritsevate
inimeste tugi.

DR KAHRO TALL

Vastuvõtt teisipäeviti Vormsi
Perearstikeskuses. Alates kella
12.15-15.00. Patsientide pare-
maks teenindamiseks palume
Kindlasti aeg vastuvõtule bro-
neerida telefonil 506 4795.

Üha rohkem on selles osas ka tea-
dusuuringuid avaldatud, kus pika
eluea ja hea tervise tagamisel on
sotsiaalsed suhted nii lähedaste kui
kogukonna vahel tõestatud kohal
number üks.

Tore on näha, kui palju hoolivust
ja üksteise toetamist on meie väi-
keses kogukonnas ning paljudele
probleemidele leitakse sõbralik
lahendus. Tihti on selleks saare
arstitöös logistilised küsimused,
mis puudutavad analüüside and-
mist Haapsalus, kui ka ravimite
kättesaadavus. Siinkohal mainiks
uut lahendust – e-apteeki, mis või-
maldab ravimite tellimist interneti
teel postkontorisse. Seda saavad ka
sugulased tuttavad teha, oma id-
kaardi ja arvutiga, kui ravi vajav
lähedane inimene seda ise ei oska.

Praegu on ilmad jõudsalt jahe-
nemas ja päikesevalgus kaha-
nemas. Külmetamise ja viirustega
seotud tervisehäädad, nagu ikka,
sagenemas. Suur abimees on meie
puhas loodus, mis pakub laia vali-
ku ande meile immuunsuse tugev-
damiseks. Taruvaigu tinktuur, ka-
daka-pihlaka marjad, raudrohuttee
on peamised selle sügise hitid. Saar-
el on palju inimesi, kellel ravim-
taimede osas suured kogemused ja
teadmised, kui ise ei tea, soovitatan
suhelda ka oma naabritega ja õige

nõu on kiire tulema. Palju mõist-
likum on ju tervisehäda ennetada,
tagajärgedega maadlemise asemel
kui see on vähegi võimalik.

Suve lõpupoole diagnoosisime
smitmel saare inimesel puuk-
borrelioosi. See, et Läänemaa ja
saarte puugid on eriti mürgised
pole ilmselt kellelegi uudis. Samas,
kohtan paljusid vastuvõtul, kes
pole ennast vaksineerinud puuk-
entsefaliidi vastu. Borrelioosi osas
on hea ravi olemas ja kui haigus on
varakult avastatud, on tervenemise
osas ka prognoos hea. Samas aju-
põletiku tekitaja vastu konkreetset
ravi ei ole ja paranemine sõltub
tegelikult inimese enda immuun-
süsteemi tugevusest, mistõttu
enda ja oma pere vaksineerimine
on Vormsil elades ja toimetades üks
parimaid investeeringuid ja tungi-
valt soovitatav.

Viiimaks tahaks kiita kõige kii-
remaid abiandjaid, kes ööpäev
läbi kiirabi valves on. Meie enda
sõbrad ja naabrid, kes seda abi osu-
tavad, suurendavad turvatunnet
siin elades tohutult ja ehkki töö
pole nii intensiivne, kui suures lin-
nas, on see tehtud selle võrra palju
suurema tähelepanu ja hoolivuse-
ga. Teeme omavahel head koostööd
ja otseühendus PERH-i erakorralise
meditsiini osakonnaga on taganud
suure tervisehäädaga inimestele kii-
re ja kompetentse abi. Tundub, et
tihtipeale siit jõutakse isegi kiire-
mini Tallinna ravile, kui mandril.

Minu vastuvõttud toimuvad vas-
tavalt vajadusele teisipäeviti ja aja
saab kokku leppida pereõde Ada
Ojasaare juures. Tulge julgesti, ait-
tan heal meel.

Vallavanema
veerg

ENE
SARAPUU

Nüüd värvib taevast eha purpurkuma,
ma vaatlen aknast seda loojangut.
Aed hakkab ümberringi hämarduma
ja tuulelgi ei ole enam rutt.
Seal vastu valgust tihjad oksavõred,
nüüd läigib uibu ehapaiste käes.
Ja taevast hõõgub, palavikus põleb,
ta sülele sureb sügisene päev ...

Ilmi Kolla «Nukrad hetked»

Nii on saanud suvest sügis ja tule-
kut ootab talv. Kadumas on met-
sade kuldne ilu ja võimust võtmas sü-
gisene sompus ilm ... Sügiselgi on oma
ilu ja võlu ning see on tore, et saame
nautida nelja erinevat aastaega.

Alanud on kooliaeg. Toetan igati
selle aasta täiskasvanud õppija nädala
motot «ÖNNEKS ON VAJA ÕPPIDA». On
tervitatav inimeste soov omandada
koolitustelt uusi teadmisi ja oskusi.
Tuult tiibadesse neile, kes on võtnud
ette koolitee ameti õppimiseks või
lihtsalt enda teadmiste ja oskuste
täiendamiseks.

Vormsilased on usinad käsitöö-
meistrid ja erinevatest tegemistest
saarel on Haapsalu Pitsikeskuses
avatud juba teine vormsilaste käsi-
töönäitus. Seekord näidatakse bind-
bongeneid (vardakotid). Tore on kuu-
lata kiidusõnu vormsilaste tubliduse
kohta.

Eks jätkub meilgi oma probleeme –
vallateede olukord, ikka jätkuvalt
prügisorteerimine ja jäätmemajandus
jne. Kust leida investeeringute jaoks
täiendavaid ressursse?

Koos Kihnu ja Ruhnuga on loodud
Väikesaarte Liit (VSL). Liit sai loodud
selleks, et ühiselt väikesaarte prob-
leemidest rääkida ja et meie hääl
kostaks kõvemini välja. Alates sep-
tembrikuust on VSL tegevjuhina töö-
l Martin Adamsoo. Oktoobris toimu-
nud kohtumisel arutasime koos koo-
lijuhtide ja vallavanematega, mis on
meie ühised murekohad mida saaks
koos lahendada.

Alustasime ühiste probleemide kir-
japanekut. Kõigile meile on kindlasti
oluline parvlaevaliiklus. Kui on et-
tepanekuid, millega võiksime VSL-s
koos tegeleda, siis need on teretulnud.

Võtke aega puhkamiseks ja nautige
meie heitlike ilmade võlu.

Volikogu ja vallavalitsuse tegemistest

Vormsi Vallavolikogu suurendas Vormsi Merepääste Seltsile hoonestusõigusega kasutada antud rannaala Saxbys ja muutis 28.01.2019 otsust nr 1. Vormsi Merepääste Selts palus hoonestusõiguse ala suurendada olemasoleva kivimuuli ja väikese akvatooriumi osas, et võimaluse korral rekonstrueerida ka muuli osa ja korrastada akvatoorium.

Volikogu võttis määrusena vastu Vormsi valla eelarvestrateegia aastateks 2019–2023 ja valla arengukava tegevuskava. Volikogu otsustas loobuda saare külastajale suunatud avaliku WC väljaehitamisest Hullo. Sel suvel hoiti avatud Sireli talu ees olevad kuivkäimlad ning poe taga asuvat käimlat. Olemasolevad tualetid korrastati ja tagati igapäevane hooldus ning tagasiside oli positiivne. See otsus on säästev mitte ainult eelarvele vaid ka keskkonnale.

Hetkel on volikogu menetluses uue arengukava koostamine ja määrgiti, et on oluline lisada koostatava arengukava tegevuskavas lasteaia hoone renoveerimine. Peale esimest lugemist läheb uus arengukava avalikule arutelule, mille käigus on võimalik igapäev teha oma ettepanekuid.

Jätakuvalt tegeletakse teemaplaneeringuga, mille menetlemine on jäänud toppama keskkonnaameti kooskõlastuse puudumise tõttu. Keskkonnaamet ei ole teemaplaneeringut seni meie poolt pakutud 0 meetri kõrguse samakõrgusjoone tõttu kooskõlastanud. Linnade ja Valdade Liidu kaudu on teada, et

on algatatud uuring ülejutusosalade ülevaatamiseks. Planeerija on ette pannud, et volikogu otsustaks ära, millise samakõrgusjoonega me edasi läheme (0, 1 või 1,5), mis peaks olema vormistatud volikogu otsusena. Volikogu otsustas korrastada teemaplaneeringu koosoleku, kuhu on kaasatud ka teemaplaneeringu koostaja ning Keskkonnaameti esindaja, et planeering lõpule viia.

Vallavalitsus kinnitas Vormsi hooldekogu, kuhu kuuluvad: lastevanemate esindajad Ege Kanarbik, Anneli Tall, Geidy Piip, Margit Reinkubjas, Vormsi Perearstikeskusest Kahro Tall toetavate organisatsioonide esindajana, vilistlaste esindaja Kadri Ilves, lasteaia õpetaja Ene Koitla, kooli õpetajate esindaja Elle Palmpuu, õpilaste esindaja Orm Robert Rammul ja vallavanem Ene Sarapuu.

Vallavalitsus andis välja projekterimistingimused: üksikelamu ja abihoone projekterimiseks Diby külas Vana Urbase katastriüksusele nr 90701:002:0394, olemasoleva hoone ja abihoone rekonstrueerimiseks Borrbý külas Solstrandi katastriüksusele nr 90701:001:0357, suvila ehitamiseks Kersleti külas Lill-Jonase katastriüksusele nr 90701:001:0266 ja paadikuuri ehitamiseks Hosby külas Larase katastriüksusele nr 90701:003:0702.

Vallavalitsus andis välja ehitusloa Norrby külas asuva Sepa talu elamu laiendamiseks, kat nr 90701:003:0900 ja Kersleti külas Männisalü üksikelamu ehitamiseks katastriüksusele nr 90701:001:0460.

Vensiku asendipaan maa-ameti kaardiserveris

Vallavalitsus andis välja ehitusloa Sireli talu rekonstrueerimiseks korterelamuks. Tegemist on Hullo keskuses asuva endise vallamajaga, mille renoveerimise rahastamist on taotletud väikesaarte programmist. Vallavalitsus tunnistas esimese Sireli rekonstrueerimise riigihanke nurjunuks, kuna aastakäive nõudega oli hanketeates eksitud ja ei olnud hankija poolt esitatud korrektselt. Lisaks on vahepeal olukord muutunud ja vallavalitsus on saanud rahastamisotsuse, mille alusel Riigi tugiteenuste keskus rahastab projekti veel ligi viiekümne tuhande euroga. Vallavalitsus korraldab kiiresti uue hanke, kus on arvestatud lisarahastuse ja lisatöödega.

Viimastel aastatel on seoses Saxby majaka avamisega turistidele autode ja busside liiklus vallale kuuluval Saxby majaka teel järjest enam ti-

henenud. Nimetatud tee viimane osa on väga kitsas ja vallide vahel, mistõttu sinna ei ole võimalik bussidega sõita. Enne majakat asuv lagendik on mootorsõidukite liiklemiseks kitsas. Saxby sadama kohal on aga piisavalt ruumi parkimiseks ja ümberpööramiseks. Kuivõrd on tegemist Vormsi Maastikukaitselagaga, siis seal ei ole vaja liigelda mootorsõidukitega. Vallavalitsus võttis augustis vastu korralduse nr 13 «Saxby majaka teele liiklusemärgi paigaldamine». Saxby sadama teele paigaldati märk «Sissesõidu keeld», mis keelab kõigi sõidukite edasisõidu, lubatud on teel liigelda jalgsi ja jalgrattaga. Saxby tuletorni linnaku elanikele antakse selle korraldusega eriluba sõita oma koju. Kõigil ülejäänud maaomanikel on õigus saada vajadusel vallast luba kinnistu hooldustööde või muude vajalike sõitude tegemiseks.

Kooskõlastati karja-aia püstitamise Borrbý külas Hindersi kinnistul. Karja-aia kaugus tee äärest 2,5 meetrit, et ei oleks takistatud teehooldustööde tegemine ja talvine lumelükkamine.

Vallavalitsus müüb Suuremõisa külas asuvat Vensiku kinnistut, lähemat infot saab KV kinnisvaraportaalist.

Vallavalitsus eraldas kolmandast ja neljandast projektitoetuse taotlusvoorust mittetulundusühingule Vormsi Käsitöö Selts Vormsi rahvarõivaste juurde kuuluvate vikkelsokkide kudumise kursuse läbi viimiseks 400 eurot ja Mardilaadal osalemiseks 342 eurot. Projektitoetuste taotlusvoor on neli korda aastas, kehtiv kord on avalikustatud Vormsi valla kodulehel.

Juhime tähelepanu, et metsamaterjali ladustamiseks valla maale või tee äärde tuleb esitada vormikohane teatis, mis on kättesaadav valla kodulehel. Vallavalitsus kinnitas valla tee äärde ladustamise kokkuleppe vormi ja määras vastutavaks isikuks kinnisvaraspetsialist Valvi Sarapuu.

Rahvamaja II korrusel on sisutatud noortetuba, kus on võimalik mängida ja leida huvitavat tegevust. Kultuuri- ja noorsootöö spetsialist Tatjana Sääs, kes korraldab tegevusi noorte toas, on teinud ettepaneku kiigeplatsi äärde puude vahele rajada madalseiklusrada. Loodame, et hea idee saab teoks ja meie lastel ja noortel oleks rohkem võimalusi sportlikult ja huvitavalt aega veeta.

Praamiliiklus

EIDI LEHT,
Vormsi vallasekretär

Vallavalitsuse tööalal on jätkuvalt praamiliikluse küsimus. Kodanikualgatuse korras läbiviidud küsitluse tulemusena teame, et meie elanikud sooviksid tihedamat laevaühendust ja seda eriti suvekuudel.

Probleeme on ka broneerimissüsteemiga. Kahjuks jäävad valla käed siin lühikeseks kuna praamiliiklust korraldab endise maavalitsuse asemel nüüd Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus ja rahastab Maanteeamet. Vallavalitsus on igal aastal esitanud järgneva aasta graafiku ettepanekuid arvestades elanike ja külastajate vajadusi. Kahjuks ei ole siiani meie ettepanekuid arvesse võetud. See on riigi poolt hankelingu alusel korraldatud ühistransporditeenus, mille toimimist vallavalitsus muuta ei saa.

Näiteks ei ole vallavalitsus kooskõlastanud meile esitatud selle aasta praamigraafikut, kuna see ei vastanud meie soovidele.

Vaade merele Sviby sadamast. Foto: Paula Pauts

Täna oleme seotud kehtiva lepinguga, milles on sõnaselgelt öeldud, et sellel lepinguperioodil peab teenust pakkuma selliselt, et seda tehakse ühe laevapere meeskonnaga. Sellest tulenevalt ei ole võimalik peaaegu ühtki lisareisi teha kuna meeskonna tööaeg seda ei võimalda.

Oleme ka juhtinud tähelepanu broneerimise süsteemi puudustele, kuid seda pole suudetud kasutajasõbralikumaks muuta. Oleme viidanud kodanike kaebustele, et praamile broneerida ei saa, kuid praamid on tegelikult pooltühjad. Vallavalitsus on kahjuks kolman-

daks osapooleks ja saame vaid järjekindlalt puudustele tähelepanu juhtida.

Loodame, et ühistranspordikeskus panustab rohkem uue hanke ettevalmistamisse ja teenus paraneb. Vallavalitsus on omalt poolt juba saatnud ühistranspordikesku-

sele mitmeid ettepanekuid mida uue hanke ettevalmistamisel peaks kindlasti arvesse võtma.

Koostööd tehakse ka teiste saarvaldadega, et valmistada ette järgmisi hankeid, mis oleksid paindlikumad ja arvestaksid elanike ja ka külastajate vajadustega.

Ehitisregistri (EHR) kommentaar seoses andmete korrastamise nõudega 1. jaanuariks 2020

RIINA NEDZELSKIENE,
Ehitisregistralitus ja
Vormsi valla ehitusspetsialist

Meiega on ühendust võtnud kodanikud, kes on saanud kirju või lugenud artikleid, mis räägivad riiklikest trahvidest, mis ähvardavad inimesi, kui neile kuuluvate ehitiste andmed ei ole ehitisregistris korrastatud 1. jaanuariks 2020 või on selleks tähtjaks puudu ehitise kasutusluba. Kahjuks on vähemalt osa neist kirjutistest otseselt eksitavaid ja suunatud ainult oma teenuse müümisele.

Paika peab see, et Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 26 järgi korrastatakse ehitisregistri andmed 2020. aasta 1. jaanuariks. § 26 sätestab ka, et korrastamise käigus kantakse ehitisregistrisse sinna seni kandmata hooned, nende ehitisealune pind ja koordinaadid.

Väidetav 500-eurone trahv (mõnikord esitatud viitega riigilõivuseadusele) selle eest, et andmed ei ole ehitisregistrisse kantud, ei toetu ühelegi riiklikule haldusaktile.

Riigilõivuseaduse § 3316 kohaselt võetakse enne ehitusseadustiku

jõustumist ebaseaduslikult ehitatud ehitise registrisse kandmise eest riigilõivu 500 eurot (ehitusseadustik jõustus 2015. aasta 1. juulil). Juhime tähelepanu, et see riigilõiv kohaldub ainult ebaseaduslikele ehitistele.

Ehitise andmete puudumine ehitisregistrist ei tähenda tingimata, et ehitise andmed ei ole ebaseaduslikud.

Ebaseaduslik on ehitise andmed, mis ehitati ilma ehitusloata olukorras, kus loa olemasolu on nõutav (tasub tähele panna, et näiteks enne 1995. aasta 22. juulit valdavalt seda nõuet ei eksisteerinud).

Ei pea paika ka väide, et riik nõuab kõigile hoonetele kasutuslube alates 1. jaanuarist 2020.

Kasutusloa vajadus on sätestatud ehitusseadustikus, 1. jaanuarist 2020 kasutuslubade käsitlemise kord ei muutu.

Ehitisregistri korrektsed andmed on hädavajalikud näiteks hoonete ohutuse hindamiseks ja selleks, et langetada õigeid otsuseid kütte-, vee- või kanalisatsioonitrasside rajamisel või prügiveo korraldamisel. Ka selleks, et kiirendada ehitustegevust ja vähendada sellest tulenevat

ebamugavust (nagu pikalt suletud teed või lõhutatud taristu).

Niisamuti hoonete ostu-müügi tehingutes informatsiooni kogumiseks. Seetõttu on andmete korrastamine registris väga oodatud. Kuid riik ei ole andmete korrektsuse nõude tagamiseks ette näinud rahalisi sanktsioone.

Mida teha Vormsi vallas kui teie hooned ei ole EHR-is? Hoonetel mis on ehitatud enne 1995. aastat ja puudub ehitusprojekt võib omanik ise mõeldistada ja tuua andmed valla ehitusspetsialistile, kes kannab need EHR-i.

MEIE INIMESED

Mann ja Erik

MALLE HOKKONEN.

Vormsi Lasteaed-Põhikooli õpetaja

Margit ja Erik kinnitavad ühest suust, et elu Vormsil on üsnagi võrdväärne eluga mandril – vaid veesilmast ülesõit vajab veidike plaanimist. Muretsemiseks ei leia põhjust: liiklus saarel rahulik, ilma hommikuste ummikuteta ja õigeaegne töölejätkamine garanteeritud, inimesed mõistvad, heatahtlikud. Kohapeal esmasel abi saamise võimalused ja teenused kättesaadavad, lasteaias lastel turvaline hooliv arenemiskeskkond.

Unistuste kooselu Margiti ja Eriku vahel algas märkamatuult, seikluste ja põnevuste jahiga: ühised rattasõidud ühesama sõpruskonnaga, kirglikult ning unistavalt tähistava ja päikeseloojanguga imetlemised, ühised kevadlooduse õitsete puhkemise märkamised. Oma vastastikust kiirgavat energiat ei pidanud nad peitma jaheda ja mittemidagiütleva maski taha ning õhtused külanoorde kogunemised ja sportimised, jalutamised ja naljatamised viisidki nad kokku.

Hetkel elavad Margit ehk Mann ja Erik veel mesinädalates: «jah» sõna altari ees ja truuduse-vanne anti alles kahe aasta eest.

Margit kõneleb, et erilist niieeldat «tinistamist» nende vahel ei toimunud, olid nad Erikuga sarnase lapsepõlvega, ühiste rõõmude-muredega kasvanud.

Lähisugulased jagasid infot Vorm-

sile kaubandusega tegeleva inimese vajadusest ning Margiti vanemad, kel vajalikud kogemused olemas, andsid tõe, võtta see põnev teekond käsile.

Noorpere eluase Suuremõisas vajab tähtsate küsimuste lahendamist: veel on elumaja tagasihoidlikult väike, kõrvalhooned vajavad püsti panemist, kodu ootab avaruse loomist. Erik ja Margit on veendunud, et võidelda-otsida-leida tuleb inimesel ikka ise. Hopsti! Ülalt alla kukkudes ei sünni miskit.

Margiti-Eriku peres kasvab neljane Endrik ja peagi aastane Margaret. Endrik on sõber tehnikaga, Margaret veel tutvub koduõuega.

Margit on õpiaastate vältel kõrva taha ja näppudesse talletanud käsitöömeisteri tööekspidamised: oskus riideid õmmelda, mööblitööd valmistada. ETV saade Margitist innustas teda otsima uusi väljakutseid ja võimalusi, need tiksuvad tal toas edasi-tagasi kõndides ja kodutoimetusi tehes veel tänaseni peas. Tema tulevikuunistused lõomavad tormiliselt, otsusekindlus aitab juhtida eesmärgile jõudmist. Kabuhirmus pöösastesse pageda ei luba Margitit tugev tahtjõud.

End iseloomustab Margit kui särtsakat ja teadlikku kihutajat, kes ei liigu tagurpidi vaid pigem otsekoheselt läbi elu, kannatlikult eesmärgile.

Margiti abikaasa, päästjana töötav Erik, on õppinud ehitust ja kokan-

Margiti ja Eriku peres kasvab neljane Endrik ja peagi aastane Margaret. Foto: Malle Hokkonen

dust – kodumaja ehituseks tarkused oma käest võtta ning toiduvalmistamine perele pole üldse Erikule raketiteadus. Kodu ehitus areneb pikkamööda – kõike seda tingivad finantsid. Aga ikkagi edeneb ...

Tormilainetesse satub Erik siis, kui harrastab romurallit: selles õnestub mässata, juhtida end ja olla justkui hullunud masinavärgi pere-mehe, nautida masina ohjamist, võitjaks olemist ning turvalisust.

Erikut iseloomustab Margit kui kindlalt reeglite paika panijat. Erik ei lase end ära osta, ta on kaastundlik ja mõistev. Laste õpetamisel on

Erikus kindlat veenmiskunsti piisavalt, hämmastavalt kannatlik ja samas vankumatult range.

Millised plussid Vormsil?

Elu-olu täiesti elamisväärne ja eluks vajalik olemas. Eriliselt hindan rahulikkust ja turvalisust. Et küll kadeduse kõnesid kostub siit-sealt, koondub saarerahvas alati murede-hädade-rõõmude puhul ühe mütsi alla. Meelehärm pole veel rööpast välja viinud ja rahu on sõlmitud olemasolevaga.

Vormsil puuduvad hirmud. Vormsil olekut pole võimalik sõnade-

sse panna, Vormsil olekut tuleb tunda.

Vormsil saab mõista ja imetleda saare puhtaid sini-rohelisi toone erinevates värvinäanssides, saarel saab näha päikese kuldseid hommikuküüri ning õist lummatav kuuvalgust, loodusvallatust ja kirevust. Harva ka ähvardavaid kõuepilvi – kõik see on saarel loomulik ja ehe, mis ongi eriline.

Jagugu Margitil ja Erikul ühes pisiperega romantilist ja rahulikku meelekindlust, püsivust, soovide püüdmist ja omakssaamist.

Ants Varblane tutvustab kogukonnametsa ideed. Foto: Tatjana Sääs

METS

Vormsi saare maa- ja metsapäeval arutati omanike valikuid ja võimalusi

TATJANA SÄÄS

Metsapäevalised said ülevaate Vormsi metsadest: kuidas on saarel metsad tekkinud, milline on nende vanuseline ja tüübiti jagunemine ning kuidas nad võivad tulevikus välja näha. Vormsi metsad on tekkinud peamiselt maakasutuse muutusest tulenevalt endiste heina- ja karjamaade arvelt. Metsade jaotus on ebaühtlane: noorendikke ja latimetsa on vähe. Kokku on Vormsi saarel metsi ca 6000 ha, majandatavaid metsi 4487,2 ha. Kolmandikul metsaomanikest pole majandamise vastu huvi tekkinud, veerand metsast ei ole registris ja saarel on umbes 2000 hektarit hooldamata metsa.

Infopäeval said omanikud ülevaate ka kavandatavast maastikukaitseala pindala suurendamisest. Kokku puudutab kavandatav muudatus 75 ha eramaad, sellest 18 ha on metsaala. Kohalolijad väljendasid soovile kaitsealadel rangemat režiimi kehtestada selget

rahulolematust. Kaitse-eeskirjade koostajate poolt jäi selgelt põhjendamata ka linnujahikeeluala rajamise vajadus, sest Vormsi jahiseltsis praktiliselt linnujahiga ei tegele.

Koos teiste väikesaarte maa- ja metsaomanikega arutati ühiselt erinevaid võimalusi, kuidas saarte kogukonnad saaksid rohkem kaasa rääkida metsade majandamiseks vajalike otsuste tegemisel. Arutleti kogukonnametsade võimaluste üle. Ants Varblane tutvustas ühismetsa loomise võimalusi ja põhimõtteid.

Lõpuks käidi ringkäigul Hullo küla metsades, et räägitule ka looduses kinnitust saada. Vaeti Vormsi saarele sobivaid metsa majandamise viise ja leiti, et üksnes püsimeetsamajandamine ei ole kõigi saare metsaomanike jaoks sobiv lahendus. Infopäeval osales eesti keele kõnelejad kõrval ka palju rootslastest maaomanikke, mistõttu oli osalejatele tagatud sünkroontõlge eesti ja rootsi keelde. Korraldaja oli Läänemaa Metsaühistu.

IN MEMORIAM

Voldemar Rump 24. XII 1934 - 29. VII 2019

Meie seast on igavikuteele lahkunud Voldemar ehk lihtsalt Volli. Paljudele rõõmsameelega Silli-Pilli.

Tema kurvilise vaevanõudva elutee sisse mahtus õnnelikke ja tõiseid aegu.

Ajal, mil isa küüditati Siberisse, sattus Volli sõjakeerises juhuse tahtel ema, õe ja vennaga Vormsile. Vormsi koolis alustas Volli teadmiste omandamist, jätkas Tallinnas Töölisnoorte koolis.

Lugupidamine kodusaare vastu tõi ta omandatud tarkused saarele: töötas autojuhina, sõitis merd kalalaevas. Volli töötas vanadus-

pensionini Vormsi Metskonnas metsavahina.

Ta oli abiks igas ettevõtmises, tema käed olid lahti igale tööle. Volli oli sõbralik ja heatahtlik.

Alles nüüd saime teada, et te-

mas oli hulganisti peidus vaimseid-kultuurilisi andeid: kõige muu kõrval oli Vollil siiras huvi joonistamise vastu. Temast jäi maha hulganisti armsaid kauneid joonistusi. Samuti tundis Volli suupillil mängimise saladusi. Kodu oli tal mitmeid uhkeid ja harukordseid suupille, millest viise välja puhus.

Volli jääb lendama tuultega taeva all, lendama suvehommiku udus ja talvetuultes üle metsa. Jääme Vollit meenutama kõiges heas.

Malle Hokkonen,
Vormsi Lasteaed-Põhikooli õpetaja

Voldemar Rumpi joonistused. Foto: Malle Hokkonen

Hiiu kandle laager tõi rekordilise osalejate arvu

LIISA KOEMETS,
laagri korraldaja

Hiiu kandle laager toimus sel aastal 22.-25. augustil Rumpo Mäe Talus ning osalejaid oli rekordiliselt palju – 45 osalejat, kellest kaheksa noorimat olid Vormsi lapsed. Suurepäraseid õpetajaid oli sel aastal kuus: väliskülastajateks Vladislav Demin Venemaalt Petrozavodzki linnast, kes oma õpperühmas tegeles kohaliku Karjala muusikaga ja Tytti Metsä Soomest, kes praktika raames andis oma rühmas tunde koos õpetajaga Liisa Koemetsaga. Lisaks oli meil suur rõõm, et oma teadmisi said tulla jagama ka tuntud pärimusmuusikud Meelika Hainsoo, Eva Väljaots ja Annika Mändmaa.

Laagripäevad möödusid töökalt – pillimängu õpitoad ning õhtuti mõni tore ühine tegevus, näiteks vaba lava kontsert laagrilistelt laagrilistele, kus astusid üles meie andekad osalejad ning kus sai kuulda lisaks hiiu kandlele ka pikkvilet ning torupilligi. Reede õhtul nautisime Vormsi Püha Olavi kirikus Meelika Hainsoo ja Paul Danieli duot, kelle kontserdi juhatas sisse parasjagu saarel oma laagrit teinud ETV mudilaskoor. Õhtud jätkusid juba laagri-

Hiiukandle laagris osalejad. Foto: Tatjana Sääs

paigas vabas vormis musitseerimise, tantsu ja saunatamisega.

Enne laagri algust, 21. augusti

hommikul said kokku hiiu kandle õpetamisega seotud ja sellest huvitatud pillimehed ja -naised. Avatud

vestlusringis arutleti erinevatest viisidest, mida on õpetajad oma töös kasutanud. Osalejad said palju uusi

mõtteid ja indu, et hiiu kandle õpetamisega veel edukamalt ja tulemuslikumalt edasi minna.

Laagri lõppkontsert toimus 24. augustil Rumpo Mäe Talu õue peal, kus suurepärase ilm ja hea muusika meelitas kohale ka rõõmustavalt palju kuulajaid. Viimasel päeval, 25. augustil, oli meil tore võimalus Vormsi muuseumis teha natuke käsitööd ning võtta endaga kaasa väike meene, mis meie toredat laagrit ka edaspidi meenutama jääb. Säravalt tutvustasid Marju Tamm ja Yngve Rosenblad laagrilistele Vormsi rahvariideid ja ajalugu.

Täname südamest kõiki õpetajaid, osalejaid ja meie toetajaid Vormsi valda, Rahvakultuuri Keskust ja Eesti Kultuurkapitali ning Rumpo Mäe Talu meid vastu võtmast ja Krog No.14 meid toitmast, projektijuht Tatjana Sääsi korraldamast! Täname ka Age Kõiveeri ja Henry Timuskit korraldusele kaasa aitamast!

Eriline tänu ka meister Algor Strengele uute pillide valmistamise eest – Vormsi lapsed said sel aastal mängida Vormsi oma pillidel, millega same ka uuel kooliaastal oma õppetööd jätkata. Pillide valmistamist toetas Rahvakultuuri Keskus.

Kohtumiseni juba järgmisel aastal!

Kuidas kujuneb traditsioon?

Valla poolt korraldatav huvitegevus:

KÕIGILE VANUSERÜHMAMADELE:

Rahvatants:
Segarühm «Vormsi». E, T kl 19.30 rahvamajas. Juhendaja Eidi Leht (eidi@vormsi.ee).

Trenn:
Saalihoki trenn. Rahvamajas kokkuleppel. Treener Marti Pärna, tel 5190 7538.

Padjaklubi ehk videotreeningud. E ja K kl 18.20 rahvamajas. Korraldaja Tatjana Sääs (5343 6771).

Käeline tegevus:
Keraamikastuudio. Üle-pühapäeviti kell 12.30 kooli tööõpetuse majas. Juhendab Merit Langi (521 1248).

LASTELE:

Lisaks kooli juures tegutsevatele ringidele on võimalik osaleda ka valla poolt korraldatavas huvitegevuses:

Savistuudio Üle-E kell 14.30 koolilastele. Tööõpetuse majas. Juhendaja Merit Langi.

Savistuudio Üle-E kell 15.40 lasteaiastele. Tööõpetuse majas. Juhendaja Merit Langi.

Meisterduste pühapäevad rahvamajas kell 11-13. Juhendaja Maarja Koppelmaa.

Info: Tatjana Sääs (5343 6771)

Valla toetus, abiks ikka

ENE SARAPUU,
Vormsi vallavanem

Vormsi vallas tegutseb mitmeid seltsinguid ja mittetulundusühinguid ning vormsilastele olulisi organisatsioone. Täna toetatakse valla poolt erinevaid ettevõtmisi vastavalt «Projektitoetuse andmise tingimustele ja korrale Vormsi vallas».

Korra alusel toetatakse:
1) avalike ürituste ja koolituste korraldamist Vormsi vallas;
2) Vormsi noortele avatud ja neid kaasavaid noorte projekte;
3) Vormsi eripärase rahvakultuuri uurimise, edasikandmise ja tutvustamisega seotud tegevusi ning rahvusvahelises kultuuri- ja koostööprogrammides osalemist.

Läbi projektitoetuste saavad toeta-

tud põhiliselt koolituste ja ürituste läbiviimised.

Lisaks projektitoetuste jagamisele toetab vald teisigi toimetajaid andes, tegutsemiseks kasutada näiteks tasuta ruume. Vormsi Käsitööselt toimetab Hullo külamajas, valla poolt saadud ruumides. Samu ruume kasutab kooskämiseks Seltsing Vormsi Pensionärid. Üüri ja küttekulud on Vormsi Vallavalitsuse kanda ja see ulatub aastas 2000 euroni – selliselt toetab vald käsitöölise ja pensionäride tegevust igakuiselt ja aastaringiselt.

Hullo külamajas tegutsev Vormsi Perearstikeskus kasutab samuti valla poolt antud ruume tasuta, toetuse suurus perearsti kättesaadavuse tagamiseks.

Rahvatantsurühm Vormsi teeb oma proove rahvamajas ja ruumide

kasutuse eest tasu ei küsita. Ruumirenti ei küsita ka kohalikele elanikele suunatud ringidelt ja töötubadelt. Näiteks keraamikaring, padjaklubi jne.

On veel mitmeid tegevusi, kus vald oma öla alla on pannud ja loonud võimalused ühisteks koolitusteks ja koostegemisteks. Kui kõike seda kokku rehkendada ja aasta peale kokku võtta, siis toetatakse valla poolt lisaks projektitoetustele veel päris suure summaga (ca 10 000 eurot) erinevaid vormsilaste toimetamisi. Tore on kui leidub hakkajaid eestvedajaid ja neid, kes on valmis kaasa lööma. Kõike ei saagi alati rahastada ja kas seda ongi alati vaja? Tahan soovida jõudu ja särasilmsust neile, kes teisi innustavad ja usinat kaasalöömist meile kõigile erinevates pakutavates tegevustes.

Vormsi noortetuba

TATJANA SÄÄS,
Vormsi kultuuri- ja noorsootöö spetsialist

Selle aasta 11. märtsil avasime Srahvamaja rõduruumis Vormsi noortetuba. Laste ja vanemate käest olen saanud palju positiivset tagasisidet. Siin saab nüüd aeg-ajalt mängimas käia ja Vormsi laste sünnipäevadki on enamus siin peetud.

Vormsi noortetuba eellugu on tegelikult pikk – 2017. aastal sai hakatud koos Haapsalu ja tollase Ridala vallaga koos käima teiste endiste Läänemaa valdade esindajatega koostöörühmas, kus sai genereeritud ideid, mida innovaatilist võiks kolme peale koos teha ja mida me ka tegelikult vajaksime. Suureks abiks oli mulle aktiivne lapsevanem, noor ja tollane hoolekogu esinaine Maaja Mätlik. Vormsi puhul kerkisid isegi sellise ideed, nagu sild ja maal ja vees liikuv sõiduk, nagu Olimar Kallase MÖV, kuid kõige paindlikumaks lahenduseks tundus olevat siiski noortetuba – selline mõnus koht, kus

noored saavad koos käia, mängida, oma ideid välja käia, pidusid pidada. Kuna noored ju enamasti peale 9. klassi lahkuvad saare pildist, siis on noortetuba ka piisavalt paindlik – iga uus noor annab sellele ja selle tegevustele oma näo.

Noortetuba rahastus selguski alles üle aasta hiljem – 2018. aasta lõpus.

Luureretkel osaleja

Tuli kirjutada uus projekt ja lubati kasutamiseks algse 8000 euro asemel 4000 eurot. Kirjutasin projekti küll uuesti, aga siiski 8000 peale, nagu alguses olime lootnud ja oodanud. Ja saimegi selle jõululingituse. Siinkohal palju tänu Haridus- ja Teadusministeeriumile ning Eesti Noorsootöö Keskusele. Viimases on meie haldjas-ristiisaks olnud Kuldar Adel, kellele siirad tänusõnad!

Üle poole aasta on siis avamisest möödunud ja lisaks sünnipäevadele ja niisama mängimistele oleme tänu saadud rahastusele sisustanud ruumi mitmete suuremate ja väiksemate mängudega, playstationiga, ekraaniga, kott-toolide, mööbli ja ilusate kaltsuvaipadega Vormsi Käsitöö Seltsist. Oleme saanud osta ka paar seiklusraja elementi, mis kohe varsti Seiklusringi poolt kiigepiltsi servale üles paneme. Luureretked OÜ on teinud meil toreda seiklusliku päeva, oleme õppinud kotte ja ketse kaunistama, saanud teada optilistest illusioonidest ja teadlikust noor-

Sütti sütti löke. Fotod Tatjana Sääs

teajakirjast «Minu maailm», teinud ägeda noortepo, korraldanud aktiivse noore Ormi algatusel mitmeid turniire. Suvel saime tööle võtta samuti noore, kõigest 15-aastase Kadri-Liisi, kes sai noortega hea kontakti. Sügisese-talvised pühapäevased meisterdused, kus taaskasutame ja räägime loodusest ja tähtpäevadest

ning ka muid maailma tarkusi, on samuti noortetuba eelarvega läbi viidud.

Palju tänu kõigile, kes on noortetuba tegevusi toetanud hea sõnaga! See on isegi kõige rohkem, vähemalt minu jaoks, väärt olnud ja aidanud aru saada, et aeg ega raha pole raisatud olnud.

